

ANARQUIA I REPÚBLICA A LA Cerdanya (1936-1939)

EL COJO DE MÁLAGA
I ELS FETS DE BELLVER

JOAN POUS I PORTA
JOSEP MARIA SOLÉ I SABATÉ

Publicacions de l'Abadia de Montserrat

JOAN POUS I PORTA
JOSEP MARIA SOLÉ I SABATÉ

Anarquia i república a la Cerdanya (1936-1939)

El Cojo de Málaga
i els fets de Bellver

Publicacions de l'Abadia de Montserrat
2025

Amb la col·laboració de:

Segona edició, maig de 2025

© Joan Pous i Porta i Josep Maria Solé i Sabaté, 2025

La propietat d'aquesta edició és de

Publicacions de l'Abadia de Montserrat

Ausiàs Marc, 92-98 – 08013 Barcelona

ISBN: 978-84-9191-370-2

Dipòsit legal: B. 6759-2025

Imprès a Fotoletra

Disseny de la coberta: Jordi Avià

Aneu, ara, a parlar-li de revolució, a la pagesia de les diferents contrades de Catalunya. Us diran que es malfien de vosaltres. Us diran que els emissaris de la revolució, ja hi han passat pel camp. Per a redimir-lo?, per a ajudar-lo a redimir? Hi han passat per a robar els qui, a través dels anys i dels segles, han estat robats pels qui la revolució acaba de vèncer.

JOAN PEIRÓ
29 de setembre de 1936

Pròleg

Des de l'inici de la nostra trajectòria com a poble, hem tingut uns valedors medievals únics: Jaume I el Conqueridor i Nuno Sanç, comte de Rosselló i Cerdanya, que va atorgar la carta de població l'any 1225. Aquesta fita és precisament el que commemorarem aquest 2025, la concessió de l'estatus de vila al nostre estimat poble ja fa vuit-cents anys.

La fortalesa de Bellver prové de la seva gent, persones de totes les edats i condicions socials que van lluitar perquè el nostre poble prosperés i pogués superar períodes de guerra i violència, períodes de pau, de fam i d'abundància, èpoques més bones i altres de més dolentes. Són totes aquestes vivències les que han forjat el caràcter i la cohesió de tot el nostre poble. A la nostra manera, seguim lluitant per no perdre l'essència de Bellver, el caràcter resilient de poble, i hem considerat apropiat reeditar aquest llibre per recordar que la unió del poble té molta més força de la que ens pensem.

L'abril de 1937, tots els veïns es van unir en la lluita per preservar la seva forma de viure, per evitar una injustícia. Un episodi local dins la Guerra Civil espanyola (1936-1939) que va tenir una dimensió universal. Un record inesborrable de valentia col·lectiva que ens omple d'orgull. Una actuació que ens mostra el camí a seguir per encarar els reptes del present i projectar-nos cap al futur.

Gaudiu de la lectura mentre descobriu un bocí de la història del nostre poble.

LAIA SERRA
Alcaldesa de Bellver de Cerdanya
Gener de 2025

Presentació a la tercera edició

La Cerdanya és un dels llocs de Catalunya on és més viva la memòria de la Guerra Civil. Un punt unànim de aquest record són els fets ocorreguts el 27 d'abril de 1937, data en què es va produir l'enfrontament armat del poble de Bellver, amb el determini del seu alcalde, Joan Solé Cristòfol, amb Antonio Martín, *el Cojo de Málaga*, i els seus homes, amos implacables de Puigcerdà, que en plantar-los cara el poble de Bellver van pretendre castigar a sang i foc l'esperit rebel d'un poble indòmit.

La primera edició (Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1988) es va esgotar molt aviat, raó per la qual se'n va fer una segona (Club de Butxaca, 1991), també promptament exhaurida.

No deixa de sorprendre aquesta circumstància si tenim en compte que estem parlant de quatre mil exemplars en una comarca (la Baixa Cerdanya) que aleshores depassava de poc els divuit mil habitants. Això sí, també hem de comptar entre els interessats per l'obra que estudia els fets d'aquell dia i altres de relacionats amb tota la comarca els milers de persones que d'una forma o altra hi fan estades de turisme i oci. I tampoc s'ha d'oblidar que el llibre també és present a moltes llars de l'Alta Cerdanya, aquesta sota administració estatal francesa.

El ressò del llibre i l'excel·lent acollida van donar-se per l'interès d'una història poc coneguda, de vegades silenciada.

L'Ajuntament de Bellver de Cerdanya és el responsable d'aquesta nova edició trenta-set anys després de la primera. El motiu és la celebració del 800è aniversari de la fundació del poble pel comte de Cerdanya i Rosselló, Nuno Sanç —regnat de Jaume I—, que l'any 1225 atorgà carta de franquícies als habitants de Bellver.

La voluntat de la nova edició és clara i manifesta: possibilitar el fet de donar a conèixer uns fets que honoren els homes i dones que foren protagonistes de la defensa dels valors republicans i democràtics davant l'acció violenta de pretesos revolucionaris.

En aquesta nova edició hem afegit, al final de l'estudi de les edicions precedents, un conjunt de nova informació que completa dades i aspectes que aleshores ignoràvem o no estaven documentats o publicats, fonamentalment dels fets de Bellver, d'Antonio Martín, *el Cojo de Málaga*, i premsa internacional, així com altres referències relacionades d'aquells procel·losos dies.

Explicació prèvia

Aquest llibre ha estat elaborat d'una forma que s'ha d'explicar. Un dels autors, Joan Pous i Porta, fill i veí de Bellver de Cerdanya, estava interessat en el fet que tot un poble, el seu, s'unís —des d'una actitud indubtablement republicana— en defensa de l'agressió que sofria per part d'un grup audaç d'homes de la CNT-FAI que s'havien imposat absolutament i sense cap mena de límit a Puigcerdà en esclatar la Guerra Civil, sobrepassant àdhuc els mateixos militants de la CNT-FAI local més arrelats en la tasca sindical diària, fins a esdevenir un cantó llibertari que imposaria la seva llei i la seva força a gairebé tota la comarca. L'excepció és Bellver, que s'arriba a defensar fins amb les armes a la mà de l'agressió que sofreix.

L'altre autor, Josep M. Solé i Sabaté, en la recerca per a l'estudi de *La repressió franquista a Catalunya (1938-1953)* (Barcelona 1985), rebé informació als més concrets llocs de la comarca i zones veïnes sobre les accions del Cojo de Málaga i el grup del qual ell era el més destacat representant. Estudià la seva figura, recollí tota mena d'informació possible i no continuà la recerca en saber, per mitjà de Lluís Solé Sabarís (DEP), que hi havia un bellverenc que estudiava els fets del 27 d'abril de 1937 que acabaren amb la vida del Cojo de Málaga.

Això romangué així fins que, des del Centre d'Història Contemporània de Catalunya, Josep Benet proposà fer coincidir els interessos d'ambdós perquè realitzessin a fons una recerca, cada un en el seu camp específic, però l'un completant la tasca de l'altre.

I això és precisament el que es va fer. Cada un va aprofundir el tema d'interès originari, i en una tasca en equip van discutir les causes, les circumstàncies i les valoracions que foren pertinents.

1. Introducció a la Cerdanya dels anys trenta

Entre el Pirineu i la serralada prepirinenca del Cadí s'estén, ampla i oberta, la plana de Cerdanya.

Orientada d'est a oest i amb una mitjana de 1.100 metres d'altitud, està partida pel riu Segre, que, brollant en el massís del Puigmal, rep les deus de gran quantitat de rierols, que davallen per les valls radials a la plana.

Els grans cims que l'envolten s'elevan entre els 2.500 i 2.900 metres, i converteixen la gran plana en una vall closa, excepte per ponent, per on s'esmunyen entre esquerps engorjats les aigües del Segre.

Totes aquestes singularitats han fet de Cerdanya una contrada amb vocació dual. Així podem veure que, essent terra de frontera, és a la vegada anella d'unió entre la Gàl·lia i Hispània; essent alpina i ramadera, té vocació de plana i agrícola; essent amant de si mateixa i conservadora, està oberta a les innovacions i liberal; essent gèlida per la seva alçada, és càlida pel seu permanent sol.

La població està distribuïda al voltant de la plana, protegida al recer de les primeres grades del muntanyam, formant petits nuclis de població de menys de cinc-cents habitants en la seva majoria.

Els seus orígens són remots. L'etimologia dels seus noms, en la qual es destaquen abundants monosíl·labs, fa suposar arrels preromanes a alguns i romanes a d'altres. El que sí que és segur és que la població cerdana era quasi idèntica a l'actual en temps visigòtics, ja que en el primer document, de l'any 839, es mencionen la majoria dels pobles actualment existents. És l'Acta de Consagració de la Catedral d'Urgell, un cop restaurada la normalitat al Pirineu, rere l'enfonsament que provocà la invasió sarraïna.

Hem d'esperar a la baixa edat mitjana (segles XII i XIII) perquè es conformin i prenguin rellevància dins la vida comarcal les grans poblacions de Puigcerdà i Bellver, i donin a la comarca l'aspecte definitiu que té avui.

Si bé l'aspecte poblacional, com hem dit, es configura plenament en l'edat mitjana, no així el polític, ja que la història li havia de proporcionar grans canvis.

El 1659, rere una de les moltes guerres i paus entre els regnes d'Espanya i França, es parteix la comarca entre ambdós estats per la Pau o Tractat dels Pirineus. Aquest fet, de transcendents conseqüències per al futur, configura dues comarques, amb influències polítiques, econòmiques i culturals diferents, que cada any i cada segle que passi s'anirien fent més evidents.

Però en aquest fet, com en d'altres, entra en joc aquesta dualitat del caràcter cerdà. Si bé se separa políticament la contrada, no es pot separar geogràficament, i la relació es manté entre els cerdans d'una banda i l'altra de la ratlla fronterera, potenciat especialment per la capitalitat comuna de Puigcerdà.

Una nova partició política de la Cerdanya «espanyola» és consumada el 1833 per la divisió provincial de la Península, que si bé no té la transcendència de la de 1659, té, en canvi, unes característiques importants que també marquen el transcurs històric de la comarca. La partició entre les províncies de Lleida i Girona no produeix, com entre França i Espanya, una separació política ni cultural, però sí econòmica i de funcionament administratiu.

La Cerdanya de la part lleidatana, més petita que la de la part gironina, no té una població suficient per autoconstituir-se en comarca, i es troba a cavall de dues capitals comarcals: la històrica i natural, Puigcerdà, amb tot el que això comporta de relacions personals, de mercat, etc., i la Seu d'Urgell, més llunyana, sense tanta vinculació personal, però a la qual s'ha d'anar per tot el que comporta d'administració provincial, jurídica i a poc a poc econòmica.

Bellver, primer centre de població de la part cerdana de Lleida, no té prou empremta per convertir-se en capital de la zona, privada dels òrgans administratius propis d'un centre comarcal. Té a la vegada una minsa industrialització, que no es revela capaç d'absorbir la cada dia més gran emigració dels poblets rurals de la seva rodalia, i durant tot l'últim terç del segle XIX fins a la dècada dels trenta del segle XX va perdent població constantment.

Per altra banda, la Seu d'Urgell té a principis del segle xx un fort augment del seu paper dins l'àmbit geogràfic propi, motivat especialment per la creació de les indústries de transformació de la llet, que aviat es convertiren en un motor de transformació de la ramaderia, amb la introducció de nous cultius de farratges, millora de les explotacions a la seva comarca de l'Urgellet i la Cerdanya de Lleida.

Aquesta evolució econòmica anà creant uns vincles cada cop més importants de Bellver i la seva rodalia cap a la Seu. El transport diari de la llet motivà un augment del comerç amb més dependència de Bellver cap al mercat de la Seu, amb el consegüent detriment del de Puigcerdà.

Puigcerdà, amb un fort potencial com a capital comarcal, veu compensada la doble amputació del seu territori per diversos factors. Un li ve donat com a fruit de la mateixa amputació; de població interior passa a convertir-se en vila de frontera, amb tot el que això comporta de reforçament de la seva vida administrativa i comercial. Un altre factor és la mateixa configuració geogràfica de Cerdanya. El seu aïllament permanent fa que per sortir de la comarca calgui superar colls de muntanya de 1.700 metres, coberts de neu una gran part de l'any, tant per part de França, amb el coll de la Perxa, com cap a Barcelona, amb els colls de Jou, Pendís i Toses o l'engorjat del Baridà per anar cap a la Seu. Això fa que mantingui en exclusiva i lliure de competències el seu centre comercial dins la totalitat de la comarca.

Es podria mencionar encara un tercer factor, que al final del segle xix i al començament del xx agafa un fort increment a la vila puigcerdanesa. És el de centre d'estiueig, amb una burgesia benestant que hi acudeix als estius atreta per la bondat del clima, la bellesa de la contrada i la proximitat a la frontera. Puigcerdà també compta en aquesta època amb una important base industrial de teixits i de lleteries, que fa que tingui un elevat percentatge de població obrera i rebi aviat una considerable aflluència d'immigrants del sud d'Espanya.

Finalment, l'arribada del tren l'any 1922 situa Puigcerdà com un dels centres més importants del Pirineu català.

Per la seva banda, el municipi de Bellver té una clara diferenciació entre el nucli de Bellver i els poblets que conformen el seu extens municipi.

Aquests poblets, que oscil·len entre els cent vint habitants de Pi i els d'una sola casa com Sant Martí dels Castells, formen una constel·lació d'onze¹ nuclis dedicats en la seva totalitat a la ramaderia, especialment a la producció de llet i carn i l'agricultura centrada pels cereals, patates i plantes farratgeres.

La població de Bellver, nascuda al redós del castell i fortificada al segle XIII, té un important creixement als segles XVIII i XIX, però a partir de l'últim terç del 1800 i primer del 1900 va sofrir una forta davallada.

Dins la vila hi conviuen diverses activitats, com la pagesia, amb una forta presència, i el comerç, amb botigues diversificades que li donen una importància força notable com a centre comercial amb influència sobre municipis pròxims, a més dels mateixos poblets de la Batllia. També té una certa activitat industrial de transformació de productes agraris (farinera, càrnia, fusta, alimentària, etc.) i, junt amb la construcció i l'explotació del bosc, completen les activitats econòmiques de la vila.

A l'estiu compta també amb una reduïda afluència d'estiujants, que ocupen algunes cases i els vells hostals, un dels quals acollí l'any 1860 G. A. Bécquer, que hi escriví la seva llegenda *La cruz del diablo*.²

Bellver comença el segle, doncs, amb una dinàmica pròpia que li permet destacar dins del seu entorn, tant per les activitats que hi tenen lloc com pel seu nombre d'habitants, al voltant de mil quatre-cents, respecte als pobles i municipis de la part lleidatana de Cerdanya, i amb influència comercial sobre alguns de la part de Girona. Si bé no pot estar a l'altura de les seves veïnes Puigcerdà i la Seu, sí que pot jugar un paper rellevant en el qual destaca la seva pròpia personalitat, que es manifesta en part com a punt d'equilibri geogràfic entre la Seu i Puigcerdà.

Dins del municipi de Bellver, el tipus de propietat de la terra està força igualat, cosa que permet un nivell de vida elevat garantit per la bona comercialització dels seus productes amb la cooperativa lletera; la majoria dels pagesos són propietaris dels seus terrenys, i la resta, arrendadors.

1. Actualment en té setze, ja que el 1962 foren agregats a Bellver els municipis de Taltendre-Ordèn i Èller-Cortàs, i el 1973, el de Riu.

2. J. Pous, *Viatge a la Renaixença de G. A. Bécquer* (Lleida 1987).

Els comerciants són també petits propietaris dels seus negocis, i les petites indústries existents tenen una mà d'obra del país, que compagina moltes vegades el treball amb l'explotació de petites parcel·les de terra.

Tot això fa que a Bellver no hi hagi una forta diferenciació social, cosa que afavoreix la seva convivència.

Políticament, al primer terç del segle xx la Cerdanya acabava de sortir de les guerres carlines, que prengueren a la comarca un significat molt especial. La vila de Puigcerdà no pogué ser mai presa pels carlins i oferí una heroica resistència a favor de la causa liberal. Aquesta convicció liberal era compartida per la majoria de les poblacions de la contrada, que a més hagueren de sofrir la presència de les tropes carlines que atacaven Puigcerdà, amb tot el que això comportava de problemes i molèsties per a la població civil, cosa que augmentà el seu anticarlisme.³

També cal valorar la influència francesa a la contrada a causa de la proximitat de la frontera; els aires liberals de França entraven a la Cerdanya espanyola junt amb el cafè i els utensilis que els cerdans compraven a la Guingueta (Bourg-Madame), alhora que una considerable i ja antiga emigració temporera dels cerdans cap al Rosselló per veremar o treballar a l'hivern a les càlides terres prop del mar, fugint dels rigors climàtics de l'hivern cerdà, portava a la vida cerdana unes idees i maneres d'entendre les coses més afins a França que a Espanya. En aquest context general de la vida cerdana arriba el nou any de 1931.

3. S. BOSOM, *Manuscrits de les guerres carlines a Puigcerdà*. Obra inèdita que hem pogut consultar mercès a la gentilesa de l'amic Sebastià Bosom.

2. Bellver de Cerdanya, poble republicà (1931-1936)

A la primavera de 1931, Bellver comptava dins el seu municipi amb 1.338 habitants.¹ El 14 d'abril, la proclamació de la República, rere les eleccions municipals, fou rebuda amb esperança dins la població.

El dia 15 es constituí el nou Ajuntament sortit de les urnes i fou elegit l'alcalde. Quedaren proclamats Joan Viayna, alcalde; tinent d'alcalde, Joan Sansa, i regidors Bartomeu Soler, Josep Pons, Jacint Bentanachs, Sebastià Pous i Bonaventura Tula.

Immediatament es proclamà la República a Bellver, i es feu per via de pregó per tot el poble. El pregoner, seguit de mainada, amb picardia llegí la proclama sota mateix de les cases on vivien els monàrquics recalcitrants. Cap al tard, una gran manifestació a la plaça Major, davant l'Ajuntament, expressà la seva satisfacció pel canvi de règim. Un grup de republicans convençuts recorregueren les escoles i tragueren els retrats del rei, cremats públicament durant la manifestació, enmig de l'alegria d'uns, la complaença d'altres i l'escàndol d'alguns altres.²

Endegada la vida sota el nou règim, el consistori afrontà el tema primordial del moment, la construcció dels nous edificis escolars de Bellver, Olià, Pi i Bor, o sigui, la totalitat de les escoles del municipi. S'elaboraren els estatuts i els sistemes de finançament, consistents en l'elaboració de bons o accions amortitzables a vuit anys al preu nominal de 50 ptes. l'acció i al 3 % anual. D'aquesta manera es portà a terme un dels dissenys més arrelats de la població de preveure una bona formació als petits bellverencs.

1. AMB.

2. AMB i testimoni de J. B. (8 de setembre de 1986).

Els edificis de Bellver, Olià i Pi es pogueren culminar, però no el de Bor, que quedà estroncat per la guerra, així com el de Baltarga, que quedà en projecte.

El 19 de juliol de 1931, el consistori en ple aprovà l'Estatut de Catalunya, i el 2 d'agost tingué lloc arreu de Catalunya el referèndum per aprovar l'Estatut de Núria, que a Bellver obtingué una total acceptació, amb la participació massiva de la votació.

El 28 del mateix mes, Bellver acollí la visita del president Macià, rebut entusiàsticament per tota la població.

Aquests primers anys de la República, la vida bellverenca continuà polaritzada per la rivalitat entre el Centre i el Casal, una de les típiques lluites de «nyerros» i «cadells», tan freqüents a la Cerdanya durant tota la seva història.

La gresca que muntaven els addicts d'un local social o altre no arribava mai a enfrontaments violents, era una competència per organitzar cada un d'ells els actes de les festes de la vila. Però la rivalitat era tan forta que arribava a l'extrem que per la Festa Major de Sant Antoni, el 13 de juny, cada grup llogava una orquestra que s'anaven alternant durant el sarau, i mentre tocava la d'un grup solament podien ballar els socis que l'havien llogada, esperant pacients a la vora els altres socis que comencés a tocar la seva per poder ballar; els forasters, però, podien ballar sempre. Per aclarir tanta mandanga, s'acabà que uns feien la festa a la plaça Major, i els altres, a la plaça de Sant Roc.³

El Carnaval i l'Aplec del Dilluns de Pasqua també protagonitzaven aquestes rivalitats, i el 17 d'abril de 1933, mentre se celebrava l'Aplec a la Font de Talló, s'organitzà un altercat en el qual hom insultà l'Ajuntament, però el consistori no podia solucionar-ho, ja que dins d'ell hi havia partidaris de cada un dels bàndols!

Finalment, l'any 1935 es van avenir els fadrins majors d'ambdós grups i es tornà a unificar el ball de la Festa Major i la resta de les festes anuals.

Bellver participà en les eleccions generals del 19 de novembre de 1933 en un 57 % del cens i obtingué una clara majoria l'Esquerra Republicana de Catalunya, amb un 88 % dels vots, seguida de la dreta, que obtingué un 10,5 % dels vots bellverencs. Aquestes eleccions posen de manifest el gran consens entorn de

3. Testimoni de J. B. (8 de setembre de 1986).

l'Esquerra a Bellver, que no deixarà de produir-se fins al final de la Guerra Civil.⁴

A les eleccions municipals del gener de 1934, amb la participació del 50 % del cens, sortí guanyadora la llista Republicans d'Esquerra de Bellver, amb un 67 % del vot emès, i l'altra candidatura, Unió Administrativa Republicana, amb el 33 % restant.⁵ La composició d'aquestes dues llistes reflecteix bastant la vida política del moment a Bellver. La dels Republicans d'Esquerra està avalada per la majoria de gent del Casal i és d'ERC i catalanista. La Unió Administrativa està formada per socis del Centre i constituïda per gent també d'ERC i alguns de dretes.⁶

L'1 de febrer prengué possessió el nou consistori, que quedà de la següent manera: alcalde, Joan Solé Cristòfol; tinent d'alcalde, Pere Visa Viayna; regidors, Lluís Pous, Ventura Pujol, Marian Obach, Ramon Ricart, Nicolau Capdevila i Francesc Ribalaigax.

Aquest nou Ajuntament inicià una tasca de reorganització municipal, especialment amb les finances. Aviat aprovà el Projecte d'ordinacions municipals, que contemplava en els seus cent quaranta articles totes les qüestions urbanístiques territorials que afectaven la vila i el municipi.

El juny de 1934, els debats del Parlament de Catalunya sobre la llei de contractes de conreu crearen una forta efervescència política arreu del país i Bellver s'adherí al Govern de la Generalitat. Els fets del 6 d'octubre a Catalunya no tingueren cap ressò a Bellver; tan sols alguns joves d'Estat Català participaren en els fets a Barcelona.⁷

Les eleccions generals del febrer de 1936 tornaren a donar una majoria absoluta a favor de l'Esquerra Republicana, i el triomf del Front Popular fou rebut amb mostres d'entusiasme a la població.⁸ Aquest triomf de l'Esquerra donà un nou impuls a la vida política municipal, s'accelerà l'acabament de les escoles de Bellver, es projectaren les de Bor i Baltarga, es creà la biblioteca municipal i es feu una nova retolació, amb canvi de nom dels carrers de la vila.

4. AMB.

5. AMB.

6. Testimoni de J. B. (8 de setembre de 1986).

7. Testimoni de Joan Solé (4 d'agost de 1986).

8. AMB.

La vida del poble seguí la tònica general catalana d'interès per les manifestacions culturals, tant promovent els cants corals, pels quals els bellverencs mostren una gran afecció, com fins i tot formant un grup d'esperantistes.⁹ En l'aspecte social, si bé hi havia afiliats a les centrals sindicals, especialment a la CNT, no tingueren una incidència forta dins la vida de la població. La plena ocupació laboral era un fet estabilitzador dins la societat bellverenca, tal com demostra el retorn fet per l'Ajuntament d'«una quantitat de pessetes que el Comissariat de Lleida envia per combatre l'atur forçós i aquest no accepta ja que al no haver-hi atur es considera il·legal».¹⁰

El dia 8 de juny, l'Ajuntament prengué l'acord de sol·licitar la presència, els dies 13 i 14 de juny (Festa Major), d'una parella de la Guàrdia Civil, ja que no n'hi havia a la població, i es cregué convenient a la vegada de sol·licitar del conseller de Governació la construcció d'una caserna per allotjar quatre guàrdies civils.

La Guàrdia Civil, que ja residia a la població, n'hagué de marxar perquè la casa on vivia amenaçava ruïna. Els avisos del capità per demanar a l'Ajuntament un nou edifici amb telèfon sovintegen des de mitjan 1935, però no pogueren ser atesos a causa de les grans despeses que haurien ocasionat a l'Ajuntament. S'intentà fins i tot crear una caserna amb l'ajuda d'altres municipis veïns, però l'obra no es materialitzà i Bellver quedà sense cap força d'ordre públic durant els anys 1935, 1936 i 1937.¹¹

Fent una anàlisi de conjunt d'aquest consistori sorgit a les eleccions de 1934 fins a l'inici de la guerra, el 19 de juliol del 1936, o sigui, durant el període de normalitat que li tocà viure abans de l'esclat bèl·lic, podem veure que la seva actuació és la materialització de la política volguda per l'ambient majoritari de Bellver, centrada per dos grans principis, el d'unitat entorn de les institucions republicanes i el de reformisme progressista en tots els àmbits.

La unitat i fidelitat a la República queden expressades en la ferma voluntat d'ajuda i suport al Govern de la Generalitat davant el conflicte de la Llei de contractes de conreu o en l'alegria expressada per la restauració de l'Estatut rere les eleccions de febrer de

9. AMB.

10. AMB.

11. AMB.

1936, o en acordar per unanimitat no anar a Barcelona a rebre el cap de Govern Sr. Lerroux durant el temps que Catalunya tingué suspesos els seus drets, contradient la petició del governador general.¹²

L'actuació de Bellver durant els fets del 6 d'octubre de 1934 també obeeix a aquesta legalitat sentida per l'Ajuntament. La població no hi participà ni es pronuncià a favor dels fets, de manera que no hagué de pagar les conseqüències de la repressió i s'evità així la creació d'un buit de poder. L'Ajuntament no hagué de sofrir cap canvi en la seva estructura i composició, ni els sometenistes hagueren de cessar. L'únic que hagué de cessar fou el jutge de pau, Sebastià Pous, ja que havia estat nomenat durant l'any 1934.¹³ Aquesta fidelitat a les institucions republicanes, en definitiva a la llei, és el component més destacat de la població de Bellver durant aquests anys conflictius, i serà la continuïtat d'aquesta manera d'actuar ja dins el període de guerra el que farà de la unitat entorn de la legalitat l'eina bàsica per superar victoriosament els greus conflictes que s'aniran produint en l'immediat futur.

L'altre aspecte polític que caracteritza aquest consistori és el seu afany en la cultura com a eina bàsica de millora. Des del primer moment de prendre possessió, el gener de 1934, es redactaren les actes municipals en català, mentre que abans eren fetes en castellà en la seva totalitat. La nova denominació dels carrers de la vila, acordada el 18 d'abril de 1936,¹⁴ si bé no respecta els antics noms de la toponímia local, mostra clarament una voluntat de catalanitat i republicanisme. L'afany per dotar d'escoles els poblets que no en tenen i d'acabar les començades, la creació de la Biblioteca Municipal expressada en l'acta de l'11 de maig de 1936, són mostres clares del sentiment de catalanitat i redreçament cultural que sent i es proposa portar a terme aquest segon Ajuntament de la República a la vila de Bellver, i que no oblidarà fins i tot en els moments més difícils de la guerra.

12. AMB.

13. AMB.

14. On diu «l'alcalde posa de manifest l'obligació de la corporació de fomentar la biblioteca popular i Festa del Llibre, a més de manifestar l'amor i l'entusiasme que sent la corporació per la cultura, és precís demostrar-ho» (AMB).

Els anomenats «fets de Bellver de Cerdanya», de 27 d'abril de 1937, van tenir ressò internacional i van ser el resultat de com encarar la Guerra Civil i la revolució originada pel fracassat cop d'estat de la major part dels membres l'exèrcit espanyol.

La defensa col·lectiva d'un poble de tradició republicana davant l'intent d'assalt per radicals anarquistes de Puigcerdà i la Seu d'Urgell, comandat per Antonio Martín, el *Cojo de Málaga*, en el qual trobà la mort, significava l'inici del final d'un imposat poder a Puigcerdà i el conjunt de la comarca pirinenca.

L'anàlisi profunda dels fets de Bellver ha estat tema de constant interès al llarg dels anys i de diverses interpretacions. El republicanisme catalanista va ser ferm en el seu ideari davant l'assalt armat de pretesos revolucionaris anarquistes que s'havien imposat per la força.

Aquest és un llibre pioner que ha estat punt de referència per analitzar la problemàtica viscuda de llarg a llarg de pobles i ciutats del país en el dramàtic període de 1936-1939.

ISBN 978-84-9191-370-2

1 6 5 3 5

9 788491 913702

535

BIBLIOTECA

SERRA

D'OR